

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ [ธาตุ — สภาพที่ทรงไว้ซึ่งสภาวะของตน]

คำว่า ธาตุ เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง อ่านตามภาษาบาลีว่า ทา - ตุ นิยมแปลทับศัพท์เป็น ธาตุ มีความหมายว่า สภาพที่ทรงไว้ซึ่งสภาวะของตน เป็นธรรมที่มีจริง ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ตามข้อความจากสารัตถปกาสินี อรรถกถา สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ธาตุสูตร ว่า “ความที่ธรรมมีสภาพต่างกัน ได้ชื่อว่า ธาตุ เพราะอรรถว่า เป็นสภาวะ (มีจริง ๆ) กล่าวคือ มีอรรถว่า มีใช่สัตว์ และมีอรรถว่า เป็นของสูญ (ว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน) ดังนี้ ชื่อว่า ความต่างแห่งธาตุ”

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงตลอด ๔๕ พรรษา เป็นคำสอนที่เป็นไปเพื่อปัญญา โดยตลอด เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่มีจริงในขณะนี้ ซึ่งมีแล้วแต่ไม่รู้ ตามความเป็นจริงแล้ว ไม่มีใครสามารถทำอะไรให้เกิดขึ้นได้เลย ทุกขณะเป็นสิ่งที่มีความจริงที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นเวลาที่กล่าวถึง ธาตุ ก็คือสิ่งที่มีจริง ๆ และเป็นธรรมด้วย เพราะธาตุกับธรรมมีความหมายอย่างเดียวกัน สิ่งที่มีจริงตามความเป็นจริง ก็คือแต่ละหนึ่งไม่ได้ปะปนกันเลย มีจริงแต่หลากหลายต่างกัน เช่น ความโกรธเป็นอย่างหนึ่ง ความดีซังยินดีพอใจเป็นอย่างหนึ่ง ศรัทธาเป็นอย่างหนึ่ง ความละเอียดเป็นอย่างหนึ่ง ความเข้าใจถูกเห็นถูกเป็นอย่างหนึ่ง รูปแต่ละรูปเป็นแต่ละหนึ่ง เป็นต้น

ตั้งแต่เกิดมา ก่อนฟังพระธรรม ไม่รู้ความจริงอะไรเลย หลงผิดว่าเป็นเรา หรือหลงผิดว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เที่ยงยั่งยืน แต่แท้ที่จริงแล้ว สิ่งที่มีจริงนั้นมีลักษณะเฉพาะแต่ละหนึ่ง ซึ่งปะปนกันไม่ได้ เกิดแล้วก็ดับไป แม้แต่ที่กล่าวว่า ร่างกายของเรามีความสำคัญในร่างกายตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้าว่าเป็นตาเรา หูเรา แขนเรา ขาเรา เป็นต้น ก็เพราะไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า ที่เป็นร่างกายนั้นมีลักษณะอย่างไร ก็ไม่พ้นไปจากธาตุหรือธรรมเลย เพราะฉะนั้นแต่ละลักษณะที่มีจริงสามารถเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงได้ว่า เมื่อสิ่งนั้นมีจริง มีลักษณะอย่างนั้น แล้วจะเป็นเราได้อย่างไร ซึ่งจะต้องเป็นผู้ตรงตั้งแต่ต้นว่า สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นจริง เป็นจริงอย่างไรก็เป็นจริงอย่างนั้น ยกตัวอย่าง แข็งที่ร่างกายก็เป็นแข็ง เป็นธาตุอย่างหนึ่ง แล้วจะบอกว่าเป็นเราได้อย่างไร ในเมื่อแข็งเป็นแข็ง แข็งจะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้เลย ตัวอย่างต่อไป เช่น การได้ยินก็มีจริง ๆ เป็นธาตุอย่างหนึ่ง ได้ยินเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้นอกจากได้ยิน จะเป็นเห็นหรือเป็นความรู้สึกไม่ได้ ต้องเป็นเฉพาะได้ยินเท่านั้น เมื่อได้ยินเกิดขึ้นแล้วก็ต้องรู้เสียงเท่านั้น รู้อย่างอื่นไม่ได้

เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นผู้ตรงในทุกคำที่ได้ยินได้ฟัง แข็งไม่ใช่เรา ได้ยินไม่ใช่เรา กุศลไม่ใช่เรา อกุศลไม่ใช่เรา รูปไม่ใช่เรา ทั้งหมดนั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงความจริงของสิ่งที่มีจริง ว่าเป็นธาตุแต่ละชนิด ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแต่ละอย่าง ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น นี่คือการเริ่มฟังความจริงของสภาพธรรมที่มีจริงในชีวิตประจำวัน ให้เข้าใจถูกเห็นถูกในสิ่งที่มีจริง เพื่อที่จะได้รู้ว่า มีจริง ๆ เพียงชั่วคราว และสิ่งที่มีจริงนั้นก็แค่เพียงธาตุแต่ละอย่าง ๆ เท่านั้น

ถ้ามีความเข้าใจแต่ละธาตุ ๆ ทั้งหมด ว่าแท้ที่จริงก็เป็นสิ่งที่มีจริงซึ่งมีลักษณะปรากฏเพียงชั่วคราวและเกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย ก็สามารถจะรู้ความจริงที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้

และทรงแสดงให้ผู้อื่นได้เข้าใจถูกเห็นถูกว่า ขณะนี้ เป็นธาตุทั้งหมดเลย ไม่มีเรา ถ้ายังฟังยิ่งจะเข้าใจถึงความเป็นธาตุที่มีจริงตามความเป็นจริงจนกว่าจะละคลายการยึดถือว่าเป็นเรา เพราะว่าได้มีความเข้าใจในความเป็นธาตุ และที่จะมีความเข้าใจถูกเห็นถูกอย่างนี้ได้ นั้น ต้องรู้ว่าพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงให้เข้าใจสิ่งที่มีจริง ๆ โดยไม่มีใครสามารถทำให้เกิดขึ้นได้เลย ทุกขณะ ตั้งแต่เกิดจนตายก็เป็นแต่เพียงธาตุแต่ละอย่างๆ เป็นธาตุที่เป็นสภาพรู้ ชาติรู้ (นามธรรม) กับ ธาตุที่ไม่ใช่สภาพรู้ (รูปธรรม) เท่านั้นจริงๆ ซึ่งจะต้องมีความอดทน มีความเพียร มีความจริงใจ มีความมั่นคงที่จะฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมให้เข้าใจยิ่งขึ้นต่อไป.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ.: www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]